

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОРМ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Вітчизняне законодавство, насамперед ст. 124 Конституції, п. 3 ст. 48 Закону України “Про власність” та ст. 6 Цивільного кодексу України, передбачає можливість захисту права власності у суді, арбітражному або третейському судах.

У зв’язку з підготовкою та проведенням судово-правової реформи виникає проблема розмежування компетенції між зазначеними установами стосовно повноважень по захисту ними порушених або оспорюваних прав громадян чи юридичних осіб. Не претендуючи на остаточність думок щодо перспектив розвитку та функціонування зазначених форм захисту права власності, автор пропонує свої міркування з вказаних питань.

По-перше, поряд з визначенням виключності судової влади уявляється доцільним закріпити альтернативний порядок розв’язання спорів про право, оскільки навантаженість судів дуже часто не дає змоги заінтересованій особі своєчасно та реально (мається на увазі повернення грошових сум, об’єктів права власності в натурі) захистити порушене право. Альтернативний порядок розв’язання спорів про право має бути, на думку автора, таким, щоб особа, яка вважає порушеним або оспорюваним своє право, мала можливість звернутися за захистом не тільки до органів судової влади, але й до інших органів, до компетенції яких належатиме розв’язання спорів про право.

По-друге, захист права власності у судовому порядку тісно пов’язаний з питанням про судову спеціалізацію за юрисдикційними критеріями, оскільки від визначення особою суду, до якого треба буде звертатися за захистом порушеного або оспорюваного права, певним чином залежить результат розгляду справи про порушення права власності. Якщо

законодавець у майбутньому визначить спеціалізацію саме за судами, а не за конкретними суддями, як пропонують деякі юристи (В. Німченко), то від цього буде залежати, до якого суду повинна звернутись особа (до цивільного, кримінального, адміністративного та ін.) за захистом порушеного або оспорюваного права власності.

Уявляється, що захищати право власності в судовому порядку повинні цивільні суди, оскільки інститут права власності – інститут саме цивільного права.

По-третє, чинне законодавство, як зазначалося, передбачає можливість захисту права власності в арбітражному суді. Однак діюче арбітражне процесуальне законодавство вказує на обов'язковість доарбітражного порядку врегулювання спору. На думку автора, так званий претензійний порядок часто знижує оперативність та ефективність захисту прав у порядку арбітражного судочинства, оскільки в передбачений законодавством місячний строк для реагування на претензію з боку боржника останній може вжити заходів щодо уникнення від виконання рішення арбітражного суду навіть після розгляду справи по суті арбітражним судом (перевести грошові суми з одного банківського рахунку на інший, оформити майно на іншого власника тощо).

У зв'язку з викладеним уявляється, що зазначений претензійний порядок врегулювання багатьох категорій господарських спорів повинен мати альтернативний характер. Особа, права або інтереси якої порушені, має сама визначати необхідність та доцільність дотримання доарбітражного порядку врегулювання спору до звернення за захистом права до арбітражного суду.

Оскільки існування арбітражних судів як окремих судових установ у зв'язку з майбутньою централізацією судової влади ставиться деякими вченими під сумнів (Г. Омеляненко, В. Топорін, Л. Пахолук), то необхідно законодавчо визначити механізм “передачі” повноважень (у тому числі й щодо захисту

права власності) від судів арбітражних до інших судових установ, до компетенції яких будуть належати повноваження щодо захисту зазначеного права.

По-четверте, необхідно нарешті визначити правовий статус третейських судів шляхом прийняття Закону “Про третейський суд”, оскільки захист прав цим органом, як показала юридична практика останнього часу, є оперативнішим, ніж звернення за захистом порушеного або оспорюваного права до суду загальної юрисдикції.

Нарешті, доцільним буде, на думку автора, дати оцінку існуванню товариських судів. Діяльність цих установ у минулий час була викликана втручанням держави у приватно-правові відносини. Тепер, в епоху посилення диспозитивних та змагальних засад цивільного судочинства, існування та діяльність товариських судів уявляються зайвими.